

Stenogrammid

XIII Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 07.06.2016, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:04 Kohtute seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (203 SE) kolmas lugemine

2. 10:25 Riigikogu liikme staatuse seaduse ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (181 SE) kolmas lugemine

3. 10:52 Haldusreformi seaduse eelnõu (200 SE) kolmas lugemine

4. 11:41 Erakooliseaduse, noorsootöö seaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu (142 SE) kolmas lugemine

5. 12:13 Riigivaraseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (171 SE) kolmas lugemine

10:00 Istungi rakendamine

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere hommikust, head kolleegid! Tähelepanu! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu 17. töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt on võimalus anda üle eelnõusid ja arupärimisi. Jah, kolleeg Tarmo Tamm, palun!

11:00 Tarmo Tamm

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Valitsuse retoorika on ja ka koalitsioonilepingus on kirjas, et maapiirkondadesse peaks töökohti looma, mitte sealt töökohti ära kaotama. Selle kohta ongi meil arupärimine Kristen Michalile, majandus- ja taristuministrile. Arupärimine puudutab riigi pakutavate teenuste inimestest kaugenemist. Kuigi riigireformi kontseptsioonis on kirjas, et ...

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Vabandust! Austatud saal, oleme tähelepanelikud ja kuulame ettekandjat! Aitäh!

11:00 Tarmo Tamm

Aitäh! Kuigi riigireformi kontseptsioonis on kirjas, et teenuste kvaliteet ei tohi halveneda, on reaalsus paraku teine. Maanteeametile on antud ülesanne kaotada sel aastal 50 töökohta ning selleks vaadatakse üle kõigi büroode töökorraldus. Eesmärgi täitmiseks sulgeb Maanteeamet alates 1. juulist oma bürood Jõgeval, Põlvas ja Valgas. Maaleht kirjutab, et suletava Valga büroo 6700 kliendi jaoks asub lähim büroo edaspidi Võrus, Jõgeva büroo 8900 kliendi jaoks asub lähim büroo Tartus ning Põlva büroo 9000 kliendi jaoks Võrus. Lisaks piiratakse Saaremaa, Hiiumaa ja Raplamaa büroode lahtiolekuaega ning vähendatakse seal pakutavate teenuste hulka. Ma toon teile Põlva büroo näite. Selles büroos käis eelmisel aastal ligi 9000 klienti, tehti 6500 toimingut ja büroo käive oli 310 000 eurot, millest tegevuskuludeks kulus 140 000 eurot. Seega, riigile teeniti 170 000 eurot puhastulu. Millest tulenevalt riik siis büroosid sulgeb? Sellele büroole ei pea riik ju peale maksma. Armsad koalitsiooniliikmed, tulge kokku ja võtke vastus otsus, et see jama lõpetatakse ära! Aitäh!

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem eelnõude ega arupärimiste üleandmise soovi ei ole. Olen Riigikogu juhatusel nimel vastu võtnud ühe arupärimise. Riigikogu juhatus menetleb seda Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse alusel.

Nüüd teated. Täna pärast täiskogu istungi lõppu toimub istungisaalis Eesti-Montenegro parlamendirühma asutamiskoosolek, mille kokkukutsuja on Heljo Pikhof.

Head kolleegid, teeme kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreeris ennast 95 Riigikogu liiget, puudub 6.

1. 10:04 Kohtute seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (203 SE) kolmas lugemine

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänaste päevakorrapunktide menetlemise juurde. Täna on viis punkti, kõik need on kolmandad lugemised. Kõik täna arutatavad eelnõud pannakse lõpphääletusele. Juhin tähelepanu, et kolme esimese eelnõu puhul on seaduse vastuvõtmiseks vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust.

Esimene päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud kohtute seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 203 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soovi pidada läbirääkimisi? Kalle Laanet, Reformierakonna fraktsioon, palun! 5 + 3 minutit.

11:00 Kalle Laanet

Hea juhataja! Head kolleegid! Mul on väga hea meel tõdeda, et oleme täna jõudnud niikaugele, et võtame vastu kohtusüsteemi jätkusuutlikuks toimimiseks hädavajalikud muudatused.

Viimastel aastatel on kohtunikukonkurssid tihti luhtunud, kuna kandideerijaid on vähe. Aastatel 2010–2014 väljakuulutatud konkurssidel esitati 90 kohtunikukohale kokku 260 avaldust (85 ringkonnakohtu ja 175 esimese astme kohtuniku kohale), valiku tegemise hetkeks oli aga esimese astme puhul keskmiselt üks kandideerija kohale. Konkurssidelt jäadi kõrvale mitmel põhjusel: kohtunikule esitatavatele nõuetele mittevastavus, kandideerimisest loobumine (11 korral) ja kohtunikueksami sooritamata jätmine (9 korral). Kuuel korral tunnistati kandidaat isiksuseomaduste tõttu kohtunikutööks sobimatuks ja kahel korral otsustati Riigikohtu üldkogus jätta kandidaat presidendile esitamata. Kohtunikueksami sooritamata jätnute ja isiksuseomadustelt kohtunikutööks sobimatuks tunnistatute suur arv näitab, et kohtunikukonkurssidel on puudu tugevatest kandidaatidest. Kõrgelt kvalifitseeritud juristid eelistavad kohtunikuametile muid õiguselukutseid, näiteks advokaadi, prokuröri või ettevõtte juristi ametit. See on Eesti kohtutes suur probleem, sest kohtusüsteemil kui ühel võimuharul on vaja täita kohtunikukohad parimate juristidega. 2014. aastal Riigikohtu ning uuringufirma Faktum & Ariko korraldatud uuringust nähtub, et kaugemas perspektiivis nägi ennast kohtunikuametis ainult ligi viiendik küsitletud töötavatest juristidest ja õigusteaduse magistrantidest. Küsitletud põhjendasid vähest huvi kohtunikuameti vastu sellega, et kohtunikuks kandideerimise protsess on liiga ajamahukas ja kohtuniku ettevalmistusteenistus liiga pikk ning ettevalmistusteenistusega kaasneb teadmatus ja ebaselgus. Arvestada tuleb ka seda, et lähima viie aasta jooksul läheb umbes veerand kohtunikest pensionile ning vajadus uute kohtunike järele suureneb.

Nende probleemide lahendamiseks ongi välja töötatud teie ees olevad seadusmuudatused, mille peamine eesmärk on muuta kohtunikuks saamise kord paindlikumaks. Muudatustega kaotatakse oma aja äraelanud kaheaastane kohtuniku ettevalmistusteenistus. Selle asemele luuakse uus süsteem, mille kohaselt peab maa- või halduskohtu kohtunikuks kandideerijal olema peale sobiva hariduse vähemalt viieaastane töökogemus kvalifikatsioonile vastaval töökohal. Kandideerija peab sooritama kohtunikueksami ja isiksuseomaduste testi.

Teine oluline muudatus on see, et võetakse maha nn sisemised barjäärid advokaadi ja prokuröri kohtunikuks saamisel. Muudatuse kohaselt on kohtunikueksamist vabastatud isik, kes on töötanud vähemalt kolm aastat vandeadvokaadi või prokurörina, välja arvatud abiprokurör. Sellega soodustatakse horisontaalset liikumist õiguselukutsete vahel. Olen kindel, et lähiaastatel saame selle seadusmuudatuse tulemusel kohtusüsteemi tugeva juriidilise taustaga, sh tugeva advokaadi- ja prokuröritaustaga, uusi kohtunikke.

Kolmas oluline muudatus puudutab kohtunike sotsiaalseid tagatise. Nagu mäletate, vähendati kohtunike sotsiaalseid tagatise 1. aprillil 2013. aastal jõustunud avaliku teenistuse seaduse sabas muudetud

kohtute seadusega. Selle kohaselt on kõigil kohtunikel varasemate pikemate puhkuste asemel ühetaoliselt 35 kalendripäeva puhkust. Motiveerimaks kohtunikuametisse kandideerijaid ja ka juba ametis olevaid kohtunikke, antakse nüüd kohtunikele staaži eest lisapuhkusepäevi: viis aastat kohtunikuna töötamist lisab kaks päeva, kümneaastase staaži eest saab neli päeva ja 15-aastase staaži eest seitse päeva.

Need seadusmuudatused peaksid tooma kohtunikuametisse kõrgelt kvalifitseeritud ja tunnustatud juriste. See on, nagu öeldud, kohtusüsteemi jätkusuutlikuks toimimiseks ja arenguks hädavajalik. Reformierakond toetab eelnõu seadusena vastuvõtmist. Aitäh!

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jüri Adams, Eesti Vabaerakonna fraktsioon, palun!

11:00 Jüri Adams

Härra juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Kõne all oleva seaduseelnõu eesmärk on saada juurde kohtunikke. Põhimeetod, mida pakutakse, on üks mitmesuguste abinõude komplekt. Põhiline idee on see, et uued kohtunikud võiksid tulla teistest juriidilistest tsunftidest, mis Eestis on. Kas see abinõude komplekt annab soovitud tulemuse, seda ei oska me keegi praegu hinnata. Igal juhul arvavad kõik eksperdid, alates Riigikohtu esimehest, et sel teel saame me lähiaastatel piisavalt kohtunikke. Ma arvan, et umbes kahe aasta pärast on selge, kas see täna seaduseks tehtav abinõude komplekt andis õige tulemuse või ei andnud. Kui ei andnud, siis peame meie või peavad meie järglased selle teema juurde tagasi tulema.

Minu meelest on selle eelnõu juures kõige sümpaatsem see, et see on esimene katse lõhkuda juriidiliste tsunftide omavahelisi vaheseinu. Me läksime Eesti riigi taastamisel ja ülesehitamisel millegipärast seda teed, et tekitasime erilised, peaaegu India tüüpi kastid – me võime nimetada neid ka kuldseteks puurideks –, kuhu on küllalt raske sisse saada, aga kui seal sees ollakse, siis välja sealt peaaegu enam ei pääsegi. Ainukene võimalus on minna erru ja hakata millegi muuga tegelema, teist võimalust ei ole ette nähtud.

Mis need kastid või puurid on? Esimene ja reformide puhul praktikas kõige olulisem on notarite kast. Ma ei tea, et keegi sealt oleks väga oluliselt teinud karjääri väljaspool seda kasti. Siis on kohtunikud, kellest me täna räägime, ja prokurörid. Ka advokatuuri, mis on pseudoriiklikult üles ehitatud, võiks siin käsitleda. Riburada pidi on veel väiksemaid ameteid, kuni kohtutäituriteni välja. Üldiselt tunneb need ametid ära selle järgi, et vajalik ettevalmistus selleks ametiks on juuraharidus.

Ma tahan väita, et sellel süsteemil, mille me oleme üles ehitanud, on kindlasti omad tugevad küljed, aga sellel on ka omad nõrkused. Osalt on see õiguslik küsimus, kas me ei ole seda teed minnes kitsendanud nende inimeste, kes on mõnes sellises kastis rakendatud, kodanikuõigusi ja poliitilisi õigusi ning kas me oleme Eesti riigi seisukohalt kõige ratsionaalsemalt käitunud. See on küsimus sellest, kas me Eesti riigis kasutame vähemalt selle valdkonna inimesi maksimaalselt, et nad saaksid oma võimeid kasutada võimalikult hästi. Arvestada tuleb ka seda, et aja jooksul võimed ju küpsevad. Esimeses Eesti Vabariigis oli üsna tavaline, et näiteks poliitilises tegevuses oli baasharidus õigusharidus ja poliitikasse tulemine toimus sageli nii, et tehti n-ö kõrvalhüpe ühiskondlikku tegevusse, ning kui see periood oli möödas, siis mindi endise tegevusala juurde tagasi.

Ma palun lisaiega!

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisaiega.

11:00 Jüri Adams

Ma olen Riigikogus hiljaaegu öelnud, et siin saalis ei ole vist mitte ühtegi endist kohtunikku või prokuröri, mõni advokaat vist on. Aga üldiselt, võrreldes sõjaeelse Riigikogu koosseisuga, on nendes ametites elu- ja töökogemusi omandanud inimeste arv meie ühiskondlikus tegevuses ja poliitikatöös, kaasa arvatud siin Riigikogus, äärmiselt väike. Kui me hakkame otsima põhjusi, mis pärast riigitöö ei lähe võib-olla nii hästi, kui me tahaksime, või mis pärast Riigikogu töös on ilmseid puudusi, millest ma olen ka siin mitmel korral rääkinud, siis see võib ilmselt olla üks selgitusi. Positiivne näide on vandeadvokaat Märk Rask. Võib-olla te mäletate, et ta on olnud advokaat, vahepeal oli minister, ta on olnud parlamendis ja olnud kohtunik ning nüüd on taas advokaat. Mina arvan, et selline elutee on natuke

parem variant. Ma väga loodan, et kui mitte selle valitsuse ajal, siis mõne järgmise valitsuse ajal võetakse ette mingisugune reform, mis avab kõikidesse nendes kuldsetesse puuridesse suletud inimestele võimaluse käia sealt puurist väljas, nimelt osaleda valimistel ja valituks osutudes olla parlamendis näiteks ühe koosseisu või mitme koosseisu ajal, ning et neil oleks võimalus tagasi minna, kui see eluperiood on lõppenud, aga nad võiksid mõelda näiteks ka diplomaatilise teenistuse peale. Üks väiksem küsimus on see, et me oleme seadustesse kirjutanud hulga sisuliselt silmakirjalikke keelde, olles paljudel justiitskastidesse kuuluvatel inimestel keelanud kuuluda erakonda. See on mõttetu. See on desinformeeriv, sest igaüks, kellel on olemas poliitilised veendumused, nende järgi ka tegutseb, sõltumata sellest, kas tal lastakse formaalselt kuulutada koostöötahet oma mõttekaaslastega või ei. Lõpetuseks esitan üleskutse: mingem esimesel võimalusel siit edasi ja loogem meie justiitsharidusega spetsialistidele võimalus omaenda võimeid kasutada nii hästi, kui keegi parasjagu tahab ja oskab.

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Andres Anvelt, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon, palun!

11:00 Andres Anvelt

Head kolleegid! Ma lisaiega ei taha, aga ütlen, et see seadus tekitab natuke teisi emotsioone. Tegelikult teeme me lähiajal vigade paranduse. Mis mõttes? Kohtute seadus on suuresti toodud Riigikokku selleks, et parandada kohtunikonda sisenemise võimalusi ja luua olukord, kus kohtunikuks saamise konkursid ei kukuks läbi, nii nagu viimastel kordadel on kahjuks juhtunud. Aga miks see niimoodi on olnud? Siin on mitu "aga". Esiteks, mõni aasta tagasi, kui me täpselt samuti tegelesime kohtute seadusega, siis me sisuliselt kaotasime ära kohtunike eripensioni. Tänu Riigikohtu esimehe Priit Pikamäe muudatusettepanekutele, mida me komisjonis natuke muutsime, toome me nüüd tagasi kohtunike staažipuhkuse ehk loome sotsiaalseid motivaatoreid, et hoida inimesi sellistel ametikohtadel, mis loovad ühiskonnas ja inimestes õiguse ja õigluse tunnet, mis tagab turvalisuse.

Ma tahan siit kaugemale minna. Ma tahan rääkida üldse teatud valdkondadest, mis on riikluse püsijäämise alused – tihtipeale nimetame me neid valdkondi sisejulgeolekuks –, ja sotsiaalse motivatsiooni devalveerimisest nendes valdkondades juba ka üksi sõnades. Uskuge mind, ma saan aeg-ajalt oma endistelt kolleegidelt politseisüsteemis ärevaid teateid, kui nad on taas kuulnud, et poliitilistes ringkondades arutatakse nende pensioni teemat, st eripensionide kaotamist ja süsteemi reformimist. Võib-olla on see reformimine vajalik, sest näiteks Päästeametil ja politseil on erinevad süsteemid. Aga ei maksa unustada, et see pidev jutt kuskil kulisside taga tekitab seda, et inimeste motivatsioon väheneb, ja see võib kaasa tuua selle, et ühel hetkel hakkavad ka seal konkursid läbi kukkuma, nii nagu kukuvad läbi kohtunikukonkursid.

Teisisõnu tahan ma öelda, et täna arutatav seadus on kindlasti väga hea, see on samm edasi tupikseisust, mis on kohtunikonnas tekkinud. Kuid ma loodan, et me ei hakka lähiajal tegema selliseid samme, mis põhjustavad olukorra, millest me peaksime hakkama mõne aasta pärast välja tagurdama, kui me näeme, et mingis teises valdkonnas kukuvad konkursid läbi.

Nii et toetagem täna seda seadust ja andkem sellega kindlustunne ka teistes õiguse ja õigluse valdkondades, sh sisejulgeolekus, töötajatele, et nad tunneksid ennast turvaliselt ja neil oleks tahtmine edaspidigi selles valdkonnas töötada ning noortel inimestel oleks tahtmine sinna tööle minna. Aitäh teile!

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem fraktsioonidel läbirääkimiste soovi ei ole, lõpetan läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 203 lõpphääletusele. Kuna seadus vajab vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu hääletenamust, siis teeme enne hääletust kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreeris ennast 94 Riigikogu liiget, puudub 7.

Head kolleegid, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud kohtute seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 203. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt hääletas 65 Riigikogu liiget, vastu oli 6, erapooletuks ei jäänud keegi. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

2. 10:25 Riigikogu liikme staatuse seaduse ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (181 SE) kolmas lugemine

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täna teine päevakorrapunkt on põhiseaduskomisjoni algatatud Riigikogu liikme staatuse seaduse ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu 181 kolmas lugemine. Avan fraktsioonide läbirääkimised. Külliki Kübarsepp Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun! 5 + 3 minutit.

11:00 Külliki Kübarsepp

Hea juhataja! Hea Riigikogu!

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

(Juhataja helistab kella.) Kolleegid, istung jätkub!

11:00 Külliki Kübarsepp

Vabaerakonna fraktsioon ei toeta seda, et Riigikogu liikmel oleks võimalus istuda nn kahel toolil, me ei toeta eelnõu, mis kannab numbrit 181. Miks? Vabaerakond tuli erakonnamaastikule väga selge sõnumiga. Meie eesmärk on tugevdada eelkõige kogukondi ja anda neile võimalusi, anda kodanikele enam osalemis- ja otsustamisõigust, sest selle kaudu hoiab aktiivne elanikkond oma riiki ja leiab põhjuseid motiveerida oma kaaslasti sama tegema. Eelnõu tõmbab seda võimalust aga tunduvalt tagasi. Me tugevdame sellega hoopis suurerakondade mõjuvõimu, mida paraku teeb ka järgmises päevakorrapunktis arutatav eelnõu, haldusreformi seaduse eelnõu.

Me näeme siin selgeid ohtusid. Kaob selge piir, et omavalitsus on iseseisev. Jah, mõnel juhul võib Riigikogu liige, andes oma kogemusi ja teadmisi edasi, tuua kohalikku volikokku juurde teatud professionaalsust, kuid paraku on poliit tehnoloogia sel sajandil sedavõrd tugevnenud, et omavalitsuste üsna nõrka ja võimalustevähest olukorda kasutatakse sundparteistamiseks. Riigikogu liige ei ole kogukonnast ära lõigatud, kui ta ei kuulu kohalikku volikokku. Riigikogu liige lõikab end kogukonnast ära pigem oma suhtumise ja käitumisega. Eelnõu ei aita meiesugustel usalduskrediiti juurde saada, vaid võtab seda vähemaks.

Üks olulisemaid riskikohti on rahvasaadikute kaudu raha jaotamine. Katuseraha tundub riigikogulasele kergelt leitud kullasoonena, mille abil saab teadlikult üht või teist sihtrühma mõjutada. Tegelikult on see olukord raha vastuvõtjale üsna kurb, sest teda alandatakse, kuid raha vastu võtmata ka ei saa jätta, sellepärast et kuidagi tuleb ju kulutustele katteallikaid leida. Kui Riigikogu liikmed lubatakse kohalikesse volikogudesse, muutub katuseraha kasutamine veelgi rangemalt kaup-kauba-vastu-tehinguks, mille tõttu võib katuseraha summa kasvada.

Üks koalitsioonipoliitik tõi raadiosaates debateerides välja, et ei ole vaja muretseda, sest eelnõu puudutab peamiselt vaid Tallinna ja Tartut. Seda enam! Kas te ei mäleta, et siiani on siit mäe pealt Tallinna tegemistesse sekkumine lõppenud vastupidise tulemusega? Poliitilist kultuuri ei muuda me siit saalist vaadates mugavate seaduspügalatega. See on eluvõõras ja vastutustundetu käitumine. Poliitilist kultuuri muudetakse vaid raske tööga.

Ma saan Riigikogu liikmetele volituste juurdeandmise vajalikkusest aru vaid siis, kui on leitud tasakaalupunkt selles asjas, kes saab Riigikogu valimistel osaleda. Kui parlamendivalimistel saaksid peale erakondade osaleda ka kodanike valimisliidud, oleks idee tasakaalus. Täna lahendus viitab pigem sellele, et peale haldusreformi seaduse eelnõu hakkame menetlema valimisliitude keelustamist suurenenud kohalikes omavalitsustes. Palun hoidugem sellisest mõtlemisest!

Meil on kuue erakonna peale kokku tänase seisuga 51 010 liiget. Milleks on meil nii palju liikmeid vaja, kui me ei usalda isegi kohalikes omavalitsustes neid otsustama, vaid peame saatma nendest paremaid neid suunama? Üleüldse, miks erakonnad ei pea ennast kodanikuühendusteks, vaid seavad end nendest kõrgemale?

Räägime ka ajakasutusest. Väga kergel käel öeldakse, et kohalikud volikogud muutku oma töökorraldust nii, et Riigikogu liikmed saaksid volikogu töös osaleda. See on järjekordne kohalike inimeste allutamine. Peale selle on suur vahe, kas Riigikogu liige on koalitsioonis või opositsioonis ja kas tegemist on väikese

või suure fraktsiooniga. Kui fraktsioonide abipersonalikulused ei võrdsustata, on see karjuv ebavõrdsus, mis tuleb taas kasuks suurearakondadele. Riigikogu liikmete töökorralduses on valijatega kohtumiseks nädalad ja päevad täiesti olemas. Arvestagem sellega.

Üldiselt oleks siiski parem, kui me jääksime oma liistude juurde, mitte ei halvendaks järjekordselt parlamendi töö kvaliteeti, mis on, nagu me üldiselt teame, nõrgavõitu ning mida iseloomustavad märksõnad "teerull" ja "rutakus". Pigem peaksime leidma aega ja meetodeid, et Riigikogu saaks teha tegelikke sisuarutelusid, mis põhineksid analüüsidel.

Head rahvasaadikud! Palun mõtleme üheskoos pigem sellele, kuidas anda suuremale hulgale inimestele võimalus osaleda poliitika loomisel ja otsustamisprotsessides! Riigikogu liikmete teadmisi ja oskusi annab rakendada vabatahtliku tegevuse kaudu. Meie valitsemine liigub järjest enam riiklike funktsioonide vabatahtlikele üleandmise suunas. Aga näitame eeskuju ja ärme topime oma nina igale poole! Aitame vabatahtlikena seal, kus meile see võimalus antakse. Hea Riigikogu! Palun anname võimaluse kodanikkonna ja kohalike omavalitsuste teadlikkuse ja võimaluste kasvamiseks ning ärme võtame vastu eelnõu, mis on pigem lühiajalise vaatega. Riigikogu on siin selleks, et vaadata kaugemasse tulevikku. Teeme seda koos! Aitäh!

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Mark Soosaar Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:00 Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Meie laual on Riigikogu liikme "saatuse" seaduse eelnõu ehk kahe tooli eelnõu. Muide, täna hommikul voolava vee all seistes avastasin, et minul on küll kaks kannikat ja minule kaks tooli sobivad. Siis vaatasin ma oma keha üle ja selgus, et mul on ka kaks kätt ja kaks jalga, aga neid on mõistlik kasutada koostöös. Siis mõtlesin edasi, et meil kõigil on kaks silma, mis annavad meile stereopildi, meil on kaks kõrva, mis annavad stereoheli, ja meil on kaks ajupoolkera, mis annavad meile ruumilise ettekujutuse maailmast ja võimaldavad kogu organismi juhtida.

Kahjuks on meie poliitikasse tulnud üks teine tendents ja see on kestnud juba pikemat aega. See on ühe poolkeraga mõtlemine, mida me näeme siin saalis, volikogudes ja mitmel pool mujalgi. Küsige arstide käest, mis juhtub siis, kui ainult üks poolkera tööle jääb. Koostöö omavalitsuse ja riigi vahel – see on saladuse võti, mille abil me läheme edasi haldusreformiga ja oma riigi ehitamisega. Koostöö puudumise näiteid võib tuua mitmeid. Kas või näiteks see. Paar nädalat tagasi, olles Pärnu Linnavolikogu planeerimiskomisjonis, mille liige ma olen – seal tohib Riigikogu liige olla –, suutsin ma selgitada, miks Pärnu muinsuskaitseala kaitsevööndi vähendamine töötab vastu sellele, et hoitaks rahvuslikke väärtusi, praegusel juhul kaugvaadet Pärnu vanalinnale. Komisjon jättiski hääletage 6 : 6 vastu võtmata otsuse muinsuskaitseala kaitsevööndit vähendada. Aga volikogus mul kaasaraäkimise võimalust ei olnud ja volikogu hääletas ikkagi selle poolt, et minna riigiga sõtta ja hakata muinsuskaitseala samm sammu haaval vähendama, alustades jõeääre täisehitamist pika Hiina müüri.

Väidetakse, et tegemist on huvide konfliktiga, kui riigikogulased töötavad kahel pool, nii volikogus kui ka Riigikogus. Aga räägime asjadest nii, nagu need tegelikult on. Riigikogulased töötavad Riigikogus, käivad volikogudes vaevalt kord kuus, kui üldse. Paljud volikogud ei käigi kord kuus koos, seal käiakse vaid nõu andmas ja seadusi tegemas. Tegemist on seaduse vertikaaliga. Kui Montesquieu juhtis esimesena maailma ajaloos tähelepanu huvide konfliktile, siis pidas ta silmas seda, et mõisnik teeb seadusi, täidab neid ise ja kontrollib ennast ise. Ehk kõigepealt olgu seadusandliku ja täitevvõimu lahusus. Siin selline huvide konflikt kindlasti puudub. Aga koostöö riigi ja omavalitsuse vahel lonkab meil kahte jalga ning siin aitaks kindlasti selle seaduseelnõu kolmandal lugemisel seadusena vastuvõtmine asja parandada. Juhul kui me läheme seda teed, mida Külliki Kübarsepp soovitas, siis võiksime seda teemat ju ka edasi arendada. Meil, keda siin on 101 ja kes me seadusandlikus võimuses kaasa räägime, tuleks tiibu ehk veelgi kärpida. Meie esindajad tuleks võib-olla tagasi kutsuda ringhäälingunõukogust, rahvusraamatukogu nõukogust ja ooperiteatri nõukogust, ära tuleks keelata meie suhtlemine kohalike omavalitsuste volikogulastega ja nende mõjutamine, sest seda keeldu veel rakendatud ei ole. Üldse, täiuslikkus on vahel hea, aga kas looduses absoluutne täiuslikkus ...

Palun veel paar minutit!

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit juurde.

11:00 Mark Soosaar

... kas looduses absoluutse täiuslikkuseni jõudmine elu hoopis ära ei lõpeta, on omaette küsimus. Aga kui me sellel teel edasi läheme, siis võiksime ju Riigikogu liikmetelt veel igasuguseid õigusi ära võtta. Võiks võtta näiteks ära õiguse juua seda kraanivett, mis tuleb Ülemiste järvest, ja siia klaaskupli peale panna, et me ei saaks eriti teistega suhelda. Siis me saaksime teha absoluutselt puhtaid, selgeid ja mõjutamata otsuseid. Vanglamüürid on siin olemas, paneme ennast siis siia vanglasse kinni ja tunneme ennast mõnusalt kuni elu lõpuni. Võib-olla tuleks teha isegi Riigikogu liikme "saatuse" seadus tulevikus selliseks, et Riigikogu liikmeks valitaks üks kord ja siis kuni elu lõpuni. Aitäh!

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Andre Sepp Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:01 Andre Sepp

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Eelnõu 181 ehk rahvakeeli kahe tooli eelnõu, nagu täna siit puldist juba nimetatud, on algatus, mis tuleneb koalitsioonikokkuleppest. Sellega soovitakse taastada olukord, kus Riigikogu liikmed saaksid samal ajal kuuluda ka kohalikku volikogusse ja vastupidi, ehk soovitakse kaotada need piirangud, mille järgi ei tohi samal ajal kuuluda ühte ja teise esinduskogusse. Meie riigi põhiseadusest tuleneb, et kohaliku omavalitsuse ülesanne on lahendada selle kogukonna probleeme ja korraldada kohalikes huvides kogukonna elu. Seda on kirjeldatud meie põhiseaduse XIV peatüki seitsmes paragrahvis. Olgu siinkohal öeldud, et kohaliku omavalitsuse üksused otsustavad kohaliku elu küsimusi täitevõimu raames autonoomselt, nagu teevad näiteks ka avalik-õiguslikud ülikoolid, teadusasutused ning Eesti Pank, kus sisuliselt on tegemist otsustamisõiguse jaotamisega eri otsustustasandite vahel, mida võib pidada ka vertikaalseks võimude lahususeks. Kohalikke omavalitsusi eristab riigiaparaadist eelkõige vahetum legitimatsioon, kuid põhiseadusega kaitstud autonoomia tõttu ei ole kohalikud omavalitsused allutatud ka riigihalduse tavapärasele alluvussuhtele. Põhiseaduse § 65 sätestab Riigikogu ülesanded ja paljudele meist siin saalis tuttav kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 22 sätestab kohaliku omavalitsuse volikogu ülesanded. Nendel puudub kattuvus. Täiendavalt on kohaliku omavalitsuse organitel võimalik oma sisemiste aktidega tagada, et volikogude istungite toimumise aeg või volikogu tööaeg ei ühtiks Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses sätestatud Riigikogu tööajaga. Hea tahtmise korral on see võimalik.

Mõistagi on peale 2005. aastal kehtima hakanud seadusmuudatust, mille järgi nende tööde ühitamine polnud enam lubatud, ilmunud hulgaliselt artikleid ja kirjutisi sel teemal, kuidas oleks õige. Arvamusi on olnud erinevaid, nagu ka õiguskantslerite tõlgendusi. Tihti on ka ekslikult tõlgendatud põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi seisukohta 14. oktoobrist 2005, just nagu see keelaks ühitamist. Olgu siinkohal märgitud, et seisukohas on kirjas, et kuigi põhiseadus ei keela teha valimiskorralduses muudatusi ka vahetult enne valimisi, ei pidanud kolleegium demokraatlikuks vahetult enne valimisi valimisreeglistikus selliseid muudatusi teha, ametite ühitamisest või mitteühitamisest aga see otsus ei räägi. Mäletame, et valimised olid sel hetkel ukse ees ja kolleegium jõudis õigusselguse huvides just sellisele seisukohale. Nüüdseks on sellest 11 aastat möödas ja sellekohane seaduseelnõu on meie laual.

Ametisolev õiguskantsler on sellisele käsitlusele, nagu on kirjas eelnõus 181, andnud positiivse hinnangu ega ole näinud siin põhiseaduslikku konflikti. Ilmselt teavad ja mäletavad ka põhiseaduse loojad, et nad ei soovinud keelata valitute üheaegset kuulumist eri esinduskogudesse, sest muidu poleks peale põhiseaduse jõustumist selliselt toimitud kuni aastani 2005, kui see muudatus kehtima hakkas.

Palun lisaiega!

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisaiega.

11:01 Andre Sepp

Uus on eelnõus ka töötasustamise säte. Kahel kohal korraga ei tasustata, mis meie hinnangul on mõistlik ja õiglustunde riivet ilmselt suuresti välistav. Samuti ei ole kuulumine mõlemasse esindusorganisse kohustuslik, vaid võimalus. On võimalik otsustada ühe või teise esindusorgani kasuks.

Loodetavasti tulevad 2017. aasta kohalikud valimised selgemad ning nn peibutuspartlus sellisel kujul kaob ning kõik valituks osutunud kandidaadid saavad ka reaalselt oma valijaid esindama asuda. Head kolleegid! Meid ei ole siin oma riigis liiga palju, et keelata ja piirata. Vastupidi, parima otsuse saavutamiseks tuleb kompetentsi suurendada. Euroopa riigid tunnevad selles valdkonnas väga erinevaid praktikaid, aga vaid kaheksas riigis on välistatud üheaegne kuulumine mõlemasse esinduskogusse. Reformierakond on veendunud, et samaaegne kuulumine Riigikogusse ja kohaliku omavalitsuse volikogusse on Eesti põhiseadust võrdselt oma kodanike suhtes rakendav nii passiivse kui ka aktiivse valimisõiguse tähenduses ja aitab Riigikogu liikmetel oma kodupiirkonna küsimuste lahendamisel vahetult osaleda. Eestlastel on ütlus, et ei tasu töö- ja koduasju segamini ajada. Ehk aitab see ütlus ülekantud tähenduses ka seda seadusmuudatust paremini rakendada ja poliitilist kultuuri arendada. Reformierakond ei toeta piiranguid, mis ei ole hädavajalikud. Me soovime tugevdada kohalike omavalitsuste ja parlamendi sidet kohaliku elu küsimuste lahendamisel ning soovime parandada ka poliitilist kultuuri, mille kohaselt tegutsetakse ja töötatakse väärikalt mõlemas esinduskogus. Loodame, et see on meie kõigi soov ja ülesanne siin saalis ka edaspidi. Aitäh!

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Mart Helme Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:01 Mart Helme

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Kohalik omavalitsus on autonoomne, ütleb põhiseadus. Tõepoolest, ega see autonoomia ka siis kuskile ei kao, kui Riigikogu liige on kohaliku omavalitsuse volikogu töösse kaasatud. Aga on täiesti selge, et me ei ela mingis ideaalmaailmas. Me ei ela maailmas, kus asjad on nii, et ei ole inimestevahelisi intriige, ei kuritarvitata informatsiooni, ei mõjutata kohalikke otsuseid ega tehta muud sellist. Selliseid asju loomulikult on. Kuna me eeldame, et keegi väljaspool Eestit ei tea, kuidas meil siin Eestis on kõige õigem ja parem otsuseid langetada, siis ei peaks me eeldama ka seda, et põhiliselt Riigikogus tööd tegev inimene, isegi kui ta on valitud kusagilt Võrumaa või Virumaa põhjast ja tema side selle kohaga on tasapisi mingil määral lõdvemaks muutunud, peaks arvama, et just nii, nagu tema ja partei on otsustanud, on kohalikule rahvale kõige õigem ja parem. Kindlasti ei ole see nii.

Peale selle ei ole ju ühelegi terve mõistusega inimesele mõistetamatu, et me tekitame kohalike omavalitsuste valimistel sõna otseses mõttes iludusvõistluse trikoovoorude ja kõige muu seesugusega. On täiesti selge, et üle Eesti tuntud poliitik, kandideerides kohalikus omavalitsuses, lööb pika puuga kõiki kohalikke valimisliite ning ka kohalikke tuntud ja tublisid ühiskonnategelasi. See moonutab poliitikapilti ning kahtlemata moonutab see poliitilisi otsuseid, mis kohapeal peaksid olema autonoomsed ja ainult kohaliku inimese huvidest lähtuvad.

Me oleme korduvalt rõhutanud, et me ei saa toetada niisuguse võimuvvertikaali kehtestamist alates Kadriorust ja lõpetades Piirissaare või Ruhnua saarega. See ei ole see Eesti, mis kuulub Eesti rahvale. See ei ole see Eesti, kus kohalikud inimesed külaseltside tasandil otsustavad, et nii on neile parem ja nii nad ka teevad. See on Eesti, mida juhitakse ülevaltpoolt, nii nagu on keegi, kellel on võimu rohkem, õigemaks ja paremaks pidanud. Me ei arva, et niisugune ühe viisi peal laulmine oleks Eestile kõige parem. Me soovime Eestis näha väga polüfoonilist poliitilist pilti. Selle tagab üksnes see, kui meie tegeleme siin sellega, millega me tegeleme, ja suhtleme rahvaga. Meie suhtleme rahvaga palju rohkem, kui see on tavapäraselt kombeks, eelkõige suhtlesime loomulikult valimiste eel. Me teame, mida ootab rahvas meilt siin, aga mitte ei käi rahvale müümas ja pähe määrimas seda, mida meie õigemaks peame. Seetõttu ütlen ilma pikema jutu ja keerutamisetä välja, et meie fraktsioon seda eelnõu ei toeta, kuna see on võimu tsentraliseerimise ja võimu kohapealt usurpeerimise eelnõu. Aitäh!

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole, läbirääkimised on lõppenud. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 181 lõpphääletusele. Me läheme lõpphääletuse juurde.

Kuna eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on jällegi vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust, siis teeme enne hääletust kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreerus 89 Riigikogu liiget, puudub 12.

Head kolleegid, panem hääletusele põhiseaduskomisjoni algatatud Riigikogu liikme staatuse seaduse ja

kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu 181. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt hääletas 58 Riigikogu liiget, vastu oli 29 ja erapooletuks ei jäänud keegi. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

3. 10:52 Haldusreformi seaduse eelnõu (200 SE) kolmas lugemine

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täna kolmas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud haldusreformi seaduse eelnõu 200 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Kersti Sarapuu Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:00 Kersti Sarapuu

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Valitsuse algatatud haldusreformi seaduse eelnõu 200 sisaldab endas haldusreformi läbiviimise aluseid ja korda, määrab ära kohaliku omavalitsuse miinimumsuuruse ja sellega seotud erandid ning omavalitsuste ühinemisega kaasnevad õigused ja kohustused.

Haldusreformi eesmärgiks on seatud, et moodustuksid omavalitsused, mis suudaksid pakkuda inimestele parimaid avalikke teenuseid, tagada piirkondade konkurentsivõime kasvu ning iseseisvalt täita neile seadusega pandud ülesandeid. Eelnõu kohaselt peaks kohalikus omavalitsuses elama üldjuhul vähemalt 5000 inimest. Samas on eelnõus kirjas, et haldusreformi eesmärgi saavutamiseks on soovituslik vähemalt 11 000 elanikuga omavalitsuste moodustumine. 80%-s Eesti omavalitsustes on elanikke vähem kui 5000. Eelnõu kohaselt on kohalikel omavalitsustel kuni käesoleva aasta lõpuni aega vabatahtlikuks ühinemiseks ning valitsus maksab ühinevatele omavalitsustele ühinemistoetust. Selleks on kokku ette nähtud kuni 80 miljonit eurot. Kui ka pärast vabatahtlikke ühinemisi on veel kriteeriumidele mittevastavaid omavalitsusi, teeb valitsus neile tuleval aastal esmalt ettepaneku vabatahtlikuks ühinemiseks. Kui ka see ei anna tulemusi, siis ühendab valitsus need omavalitsused sunniviisil.

Selline ongi lühidalt haldusreformi sisu, mida professor Mäeltsemees on pidanud sobivaks kutsuda haldusterritoriaalseks reformiks. Eks see seda tegelikult ongi. Üks valdade liitumisega seotud probleeme on pikaajaliselt haldusreformiga tegelnud professori sõnul see, et riik küll annab selleks toetust, kuid omavalitsuse tulubaasi probleemiga ei tegeleta. Praegu on pakutud valla- ja linnajuhtidele porgandit: kui nad oma kohalt lahkuvad, saavad preemia. Valitsus on otsustanud ühinevate valdade toetust veel suurendada, aga professori sõnul tunneb ta natuke hirmu. On räägitud, et vallad hakkavad riigilt saama suurt raha. Toompealt saadakse küll kätte toonekurg, aga järgnevatel aastatel tuleb hakata varblasega elama, sest kui ei tegelda omavalitsuste tulubaasi probleemiga, siis tekib paratamatult mõte, et omavalitsuse tulud jäävad selle suure valla tingimustes edaspidi küsitavaks. Nii on rääkinud professor.

Miks Keskerakonna fraktsioon ei saa seaduseelnõu toetada? Kuigi eesmärk pakkuda paremaid avalikke teenuseid on iseenesest üllas, kardame, et see on kujunemas pelgalt loosungiks, sest praegust rahastamismudelit arvestades ning vaadates ka järgmiste aastate eelarvestrateegiat, ei saa me kuidagi tunda kindlust, et saab pakkuda kvaliteetseid teenuseid, seda just rahalise katte puudumise tõttu.

Tulubaasi käsitlevad seaduseelnõud lubatakse sügiseks lauale tuua. Sellega lubatakse omavalitsuste olukorda suuresti parandada, aga riigi eelarvestrateegia näitab, et aastani 2020 on endises suurusjärgus teede rahastus (29 miljonit eurot) ja eraldised hariduskuludeks. Tõesti, peab tunnistama, et tasandusfondi vahenditele on lisatud 15 miljonit eurot 2019. aastal ning 25 miljonit 2020. aastal. See aga on kõigest plaan ning ka selle teostumise korral ei taastata kriiseelset tasandusfondi vahendite hulka. Meeleldi oleksime toetanud eelnõu, kui meie muudatusettepanekud tulubaasi suurendamiseks ning teede rahastamise ja tasandusfondi vahendite taastamiseks oleksid saanud Riigikogu toetuse. Kahjuks seda ei juhtunud. Teerullina sõideti üle kõikidest muudatusettepanekutest, mis oleksid taganud omavalitsustele arengukindluse. Jääb vaid lootus, et kunagi neid arvestatakse. Täna aga pannakse toime omavalitsuste mehaaniline liitmine. Alles tulevik näitab, kas, kes ja kuidas on hakkama saanud. Aitäh!

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kalle Laanet Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:00 Kalle Laanet

Hea juhataja! Head kolleegid! Haldusreformi seaduse eelnõu, mille seaduseks saamise üle me täna peagi hääletame, seab eesmärgiks seniste väikevaldade ja -linnade ühendamise nii, et moodustuksid omavalitsusüksused, mis suudaksid end ise oma vahenditest majandada, planeerida ise oma terviklikku arengut ja pakkuda oma elanikele kvaliteetsemaid avalikke teenuseid ning pidurdada sellega maapiirkondade ääremaastumist.

Reformi peamine fookus ei ole mitte Eesti uue haldusjaotuskaardi joonistamine, vaid inimeste põhiõiguste parem kaitse. Eesti omavalitsuskorraldus peab olema kooskõlas Euroopa kohaliku omavalitsuse harta põhimõttega, mis nõuab, et omavalitsusüksused oleksid oma ülesannete täitmiseks piisavalt võimekad. Riigikontrolli auditid ja õiguskantsleri menetslused näitavad aga, et suur osa väikesi omavalitsusi ei suuda tulla edukalt toime neile pandud ülesannetega ja tagada alati kõigi oma elanike põhiõigusi. Eelkõige on just väikestel omavalitsustel raske palgata küllaldaselt hulgal pädevat personali ja tagada avalike teenuste kättesaadavus piisavalt heal tasemel.

Praegu toetatakse riigieelarvest ligikaudu nelja viiendikku omavalitsustest. Selleks et vallad ja linnad tuleksid oma ülesannetega iseseisvalt ja hästi toime ning jõuaksid palgata vajalikku personali, on vaja, et nende elanike arv ja selle kaudu ka tulubaas oleks piisavalt suur. Suuremates ja suurema tulubaasiga omavalitsustes on paremad võimalused palgata häid spetsialiste ning igal spetsialistil on omakorda võimalik keskenduda mõnele kitsamale valdkonnale ehk spetsialiseeruda ja professionaliseeruda. Samas tekivad suurematel omavalitsustel mastaabiefekti tõttu senisest paremad võimalused vähendada juhtimiskulude osakaalu. Tekivad eeldused suunata rohkem ressursse kogukondade elu edasiviivatesse tegevustesse.

Eelnõu loob selleks siiski vaid eeldused. Sisuliste lahenduste võti on nende inimeste käes, kes kohapeal valitakse või kes asuvad haldusreformi ellu viima. Kohalike juhtide ees on ülesanne pakkuda muutunud keskkonnas oma elanikele senisest paremaid avalikke teenuseid.

Eelnõu väljatöötamisse kaasatud asjatundjate panus on hindamatu. Suur tänu kõigile neile inimestele, kes oma ametikohustuste tõttu või vabast tahtest on selle eelnõu ettevalmistamisel kaasa löönud, et pakkuda parimat lahendust. Kõike eelnevat arvestades ei tohi aga unustada, et eelnõuga reguleeritav haldusreform on kavandatud vaid riigireformi esimeseks etapiks. Käesoleva aasta mai lõpus moodustas põhiseaduskomisjon riigireformi juhtrühma, mille koosseisu kuuluvad kõikide Riigikogu fraktsioonide esindajad. Juhtgrupi ülesanne on töötada valdkondade kaupa välja riigireformi kontseptsioon, mis peaks valmima 2017. aasta detsembriks. Käima lükatud reformide tulemusena peavad kvaliteetsed avalikud teenused olema kättesaadavad kogu Eestis. Reformierakond toetab eelnõu seadusena vastuvõtmist. Aitäh!

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Siim Kiisler Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel, palun! 5 + 3 minutit.

12:00 Siim Kiisler

Austatud juhataja! Auväärt Riigikogu! Lükakem siis täna see jää liikuma! Isamaa ja Res Publica Liidule on haldusreform olnud pikaajaline taotlus, mille eest me oleme kindlalt seisnud ka siis, kui teised on kõhelnud või kahelnud, sellele päris vastu töötanud või seda naeruvääristanud. Kindlasti tervitame neid, kes on meelt muutnud ja ühes meiega asunud haldusreformi toetajate poolele. Aitäh teile selle eest! Me toetame ise seda eelnõu ja kutsume ka kõiki teisi fraktsioone üles seda toetama.

Samas anname endale aru, et see eelnõu on kompromiss, ja kompromissidel on alati omad puudused. Me oleme korduvalt öelnud, et see seadus oleks võinud olla ambitsioonikam. Me oleme ka praegu veendunud, et siin saalis kaks aastat tagasi Isamaa ja Res Publica Liidu esitatud tõmbekeskuste Eesti mudel oleks olnud praeguses olukorras parem. Siis ei oleks üle Eesti praegu omavalitsustes nii palju määramatust ja teadmatust, kes kellega ühinema hakkab või millised on läbirääkimiste tulemused. Aga ma olen siinsamas puldis öelnud, et ega see seaduseelnõu ei sunni tegema lolle ühinemisi, vaid see võimaldab teha väga-väga tarku otsuseid. Selles, et need targad otsused ja ühinemised sünniks, on selle seaduseelnõu järgi väga suur roll kõigepealt omavalitsusjuhtidel, järgmiseks seaduses ettenähtud piirkondlikel komisjonidel, edasi valdkonna eest vastutaval ministril ja lõpuks Vabariigi Valitsusel. Me

soovime julgust ja kindlameelsust kõigile otsustajatele, et reform teostuks sellisena, et tulemuse üle võiksid kõik uhked olla. Kui need otsused saavad tehtud, kui ei lööda põnnama ja vajaduse korral viiakse läbi ka sundliitmisi, siis ei ole seegi veel loomulikult kõik. IRL vaatab nõudlikult regionaalvaldkonna eest vastutava ministri poole, oodates lubatud ettepanekuid omavalitsuste ülesannete ja rahastamise muutmiseks, nii nagu oleks kohane tugevamate ja suuremate omavalitsuste korral. Tahame neid eelnõusid meie ees näha juba sügisel, nii nagu lubatud. Me toetame seda eelnõu. See on oluline samm, mille me täna astume, kuid see on alles esimene samm. Me peame mööda seda teed minema niisama kindlalt edasi. Aitäh!

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Ivari Padar Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:01 Ivari Padar

Lugupeetud kolleegid! Minul on au olla aktiivse poliitikuna juba kolmandas kolmikliidus, mille osapooled on Reformierakond, Isamaa ja Res Publica Liit ning sotsiaaldemokraadid. Mis puudutab haldusreformi käsitlemist, siis kahes koalitsioonis oli nii, et sotsiaaldemokraadid ning Isamaa ja Res Publica Liit olid ühel pool ja Reformierakond oli nagu vastasleeris. Selle tõttu leiame, et seda varianti, seda võimalust, mis täna on, et Reformierakond on haldusreformi poole üle tulnud, tuleb ära kasutada. Nii see on. Kui vaadata seda aega, kui me hakkasime seda teemat siin arutama, siis mina oma kõnes rääkisin murekohtadest, mis sotsiaaldemokraatide arvates vajavad menetlemise käigus täpsustamist ja paremaks tegemist. Julgen öelda, et siin on olnud edasiminekut, mis on positiivne. Kõigepealt, riigi eelarvestrateegia ja kohalike omavalitsuste rahastamine. Mul on siin kirjas riigi eelarvestrateegia kuus positsiooni, kus on juba sees kohalike omavalitsuste suurem rahastamine küllalt märkimisväärses ulatuses. See on kindlasti positiivne edasimineku. Teiseks, kohaliku tasandi õiguste täpsustamine ka sellel puhul, mis puudutab osavaldasid ja linnaosasid, nende õigusi ja võimalusi. Ka selles kontekstis on eelarve paremaks läinud ja me võime rahul olla.

Kui rääkida eranditest, siis ma saan täiesti aru, et kõiki ei saanud letti tuua, et mitte reformivaimu murda. Mõni oluline asi sai sisse ja mõni jäi välja. Meeldiv on see, et setudele on antud võimalus – kui nad ise leiavad üksmeele – oma omavalitsuse moodustamiseks. Saareliste erisuste puhul on nii, et meie fraktsiooni liikmete, eelkõige Kalev Kotkase ja Mark Soosaare esitatud täiendavad ettepanekud, mis oleksid neid erisusi veelgi detailsemaks muutnud, ei leidnud kahjuks konsensust ega saanud siin saalis enamushääli. Aga selline see parlamentaarne praktika juba on. Kui rääkida Hiiumaast, siis seal on asukoha tõttu ilmselt oma sundvalikud. Omaette teema on kindlasti ka see, kas mageveesaared peaksid olema erisustega haaratud.

Nagu on juba räägitud, kindlasti on see seadus alles esimene etapp, esimene aste selle suurema teema käsitlemisel, mille nimi on riigireform. Nende otsuste järel, mis me täna siin ära kinnitame, peab tulema terve hulk järgmisi otsuseid ning need peavad kindlasti olema mõistlikud ja tasakaalustatud. Ei saa Eestit üle koormata asjadega, mida ühiskond ei suuda alla neelata. Üks pisikene detail: seesama Maanteeameti teema, millest on räägitud sellel nädalal ja eelmisel nädalal ning räägitakse kuni 5. juulini. Kolm minutit juurde, palun!

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisaega.

12:01 Ivari Padar

Haldusreformi seadust ja kõike sellega kaasnevat tuleb vaadata laiemalt selles perspektiivis, mis puudutab teenuste kättesaadavust ja ka tööhõivet maapiirkondades. Minu soovitus on mitte kiirustada tagant haldusreformi protsessi ja ka eri ametkondade plaane, kuidas tuleks kohapeal käituda, kui meile ei ole selge seegi, mis on maavalitsuste tulevik, kuhu need jäävad, mis saab nende majadest ja kuidas korraldada võimalikku riigimaja. Kõik need asjad tahavad rahulikumat ja pikemat paikapanemist ja kaalutlemist. See on küll väike detail, aga Maanteeamet on lihtsalt tõmmanud paanikat üles ja kommunikatsioon on olnud vale. Siit soovitus, et võtame seda tänast sammu esimese astmena ning läheme haldusreformi ja riigireformiga edasi mõistlikus tempos ja väga kaalutletult. Rohkem ei tahagi ma midagi lisada, kui et meie toetame selle seaduse vastuvõtmist. Täna teid!

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Artur Talvik Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun! 5 + 3 minutit.

12:01 Artur Talvik

Hea eesistuja! Head kolleegid! Vabaerakond tuli Eesti poliitikasse tooma sõnumit, et Eesti võiks olla kantud kogukondlikust vaimust, Eestis võiks olla tugevam kodanikuühiskond, siin võiks levida ise hakkama saamise mõte ning Eesti inimesed ja kogukonnad võiksid kohapeal ise oma asjade üle otsustades saada suurema sõnaõiguse. Vabaerakond tuli Eesti poliitikasse, kantuna rahvakogu vaimust. Seda vaimsust n-ö jätkates oli meil väga hea meel, et me sattusime siia ajal, kui tõepoolest võeti käsile haldusreform. Just nimelt haldusreformi kaudu oleks saanud seda filosoofiat, mida me oleme Eesti poliitikasse toonud, kõige paremini külvata. Selle kaudu oleks saanud viia otsustamise veel madalamale tasandile, veel lähemale rohujuurele. Selle kaudu oleks saanud kohalikes omavalitsustes vähendada n-ö parteilist võimu ja suurendada omavalitsuste autonoomiat. Selle kaudu oleks saanud raputada neid vürstiriigikesi, mis paljudes kohtades on tekkinud, ja muuta seda valitsemismentaliteeti, mis kohalikes omavalitsustes on.

Me hakkasime tohutu õhinaga haldusreformi tegema ja lootsime tõesti, et mingisugune osakenegi meie mõttemaailmast saab nendesse põhimõttesse sisse. Aga mis juhtus? Juhtus umbes samasugune asi, nagu juhtus rahvakoguga. Meid lükati jääkeldrisse ehk absoluutselt kõik meie ettepanekud lükati tagasi, kuigi neid oli 50. Need ettepanekud olid kantud just sellest vaimust, et mingilgi moel viia seaduseelnõusse sisse tegelikku kogukondlikku mõttelaadi. Jah, retooriliselt räägitakse siin kogukondadest väga palju, aga aina rohkem saan ma aru, et me räägime kogukondadest erineval viisil. Valitsuskoalitsioon räägib kogukondadest kui – ma ei teagi – kindakudujate või rahvatantsijate seltsidest. Meie räägime kogukondadest kui nende inimeste piirkondlikest ühendustest, kes elavad ühes piirkonnas ja tahavad selle piirkonna elu muutvaid otsuseid teha ise kohapeal. Siin on suur vahe. Meie retooriliseks paitamiseks toodi seaduseelnõusse sisse osavalla mõiste ja öeldi, et selle kaudu saab kogukondi elus hoida ja neile paremini võimalusi anda. Aga kui me läksime selle osavalla kaudu tõelist kogukonna mõistet seadusse sisse viima, saime aru, et ka osavald on lihtsalt üks trikikaup selles seaduseelnõus. See ei ole see, mida meie mõtleme, ja seda tahame me iga päev toonitada.

Seaduseelnõu tehes öeldi meile, et seda tehakse sellepärast, et maapiirkonnas pakutavaid teenuseid parandada. See, mida me näeme, on aga totaalselt vastupidine. Praegu räägime me väga palju ARK-i büroode sulgemisest maakonnakeskustes, mis tähendab, et teenus tegelikult lahkub maalt, selle teenuse pakkumine sugugi mitte ei parane. Retooriliselt öeldakse, et miks peaks teenusekeskust seal hoidma, kui väga paljud ARK-i teenused lähevad internetti. Aga mida me näeme? Meil on lairiba või kiire interneti programm, mis on ellu kutsutud läbimõtlematult ja mis on meile näidanud, et tegelikult ei tahetagi internetti maale viia. Õnneks on sellest aru saanud ka paljud koalitsioonipoliitikud.

Nii et kogu haldusreform või riigireform laiemalt meenutab olukorda, kus igas nurgas inimesed omaette sibilivad riigireformi tähe all, aga riigireformi vaimu kannab üldine ja terviklik läbimõtlematus. Seda näeme me iga päev. Kas või seesama Maanteeameti ellukutsutud ARK-i reform – see oleks võinud oodata seda hetke, kui oleks olnud selge, mitu maakonda tegelikult Eestisse jääb.

Vabaerakond on, kuidas öelda, väga kurb, et ühtegi meie ettepanekut ei arvestatud. Jutt mingisugusest kompromissist, mida seda eelnõu menetledes on tehtud, ei vasta absoluutselt tõele. Vähemalt meilt ei ole sinna kompromissi läinud küll mitte ühtegi ettepanekut sisse. Ma panin tähele, et isegi üksikute koalitsiooniliikmete muudatusettepanekuid ei arvestatud. Kus kohas see kompromiss siis on, head inimesed?

Kui ma alustasin, siis ütlesin, et see on seaduseelnõu, millega meie oleksime saanud oma poliitikasse tulekut kõige paremini põhjendada. Et mitte lõpetada masendaval toonil, tahan öelda midagi meie enda fraktsiooni rahustuseks. Me oleme käinud väga palju ringi kohalikes omavalitsustes ja rääkinud kohalike omavalitsuste inimestega meie muudatusettepanekutest. Nemad on väga tihti öelnud, et neile meie muudatusettepanekud meeldivad. Me saame nende arvates kohalikust elust aru, aga nad on ka öelnud, et võib-olla oleme me ajast ees. Ma loodan, et meie fraktsioonil jätkub kannatust oodata seda aega, kui Eestis lõpeb suurparteide võim ja realiseerub kogukondade võim. Ma ütlen veel ühe väga olulise lause: me oleme kategooriliselt selle eelnõu vastu. Aitäh!

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Henn Põlluaas Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:01 Henn Põlluaas

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Eesti Konservatiivne Rahvaerakond on loodud selleks, et hoida ja kaitsta Eesti riiki ja rahvast, ning selleks, et elu oleks võimalik kõikjal üle Eesti. Haldusreformi seaduse eelnõu, mida täna loodetavasti seadusena vastu ei võeta, ei taga elu kõikjal Eestis. Vastupidi, see kiirendab ääremaastumist, maapiirkondade tühjenemist ning töökohtade ja koolide ehk kogu normaalse elukeskkonna väljasuremist. Ainus eesmärk, mida sellest eelnõust võib välja lugeda, on võimuerakondade püüe tugevdada võimuvertikaali ülevalt Toompealt alla omavalitsustesse, mida omakorda tugevdab ka eelmine eelnõu, mis siin sai seadusena vastu võetud ja millega anti Riigikogu liikmetele põhiseadusvastane õigus olla kohaliku omavalitsuse volikogu liige.

Eelnevates sõnavõttudes tunnistasid isegi koalitsiooniliikmed, et see eelnõu ei ole piisav ja tuleb vastu võtta veel terve hulk muid seadusi, mida hakataksegi tulevikus tegema. Kulla inimesed, miks te ei hakka pihta õigest otsast? Miks te ei alusta haldusreformi sisulistest asjadest? Miks te ei kaota kõiki neid kitsaskohti, mis kohalike omavalitsuste toimimises praegu on? Miks te ei lahenda kohalike omavalitsuste rahastamisküsimust? Miks te ei määra kindlaks riigi ja omavalitsuste vahelist ülesannete jaotust? Miks te ei vähenda üle jõu käivat ja üha suurenevat bürokraatiat? Miks te ei tegele sisuliste asjadega?

Kellel on vaja sellist haldusreformi, mis tegelikult ei kujuta endast mitte midagi muud kui vägivaldset piiride muutmist ja millel ei ole kohaliku elu vaatevinklist mitte mingisugust positiivset tulemust? Väide, et omavalitsuste finantseerimisvõimekus kasvab, on ju, andke andeks, naiivne. Pange kaks vaest kokku, pange kas või viis või kümme vaest kokku, aga nad ei saa sellest mitte üks gramm rikkamaks. Öeldakse, et teenuste pakkumine paraneb. Kuidas saab see paraneda, kui omavalitsuste tulubaasi ei suurendata? Kuidas saab see paraneda, kui omavalitsuste võimukeskused ehk vallamajad liiguvad inimestest kümnete kilomeetrite kaugusele? Vastupidi, teenuste pakkumine halveneb, kuna teenused ei ole enam kättesaadavad suurele osale inimestest.

Kogu see haldusreform on pea peale pööratud. Jutud, et võib-olla hakatakse kunagi teiste seadustega olukorda parandama, ei ole lihtsalt tõsiselt võetavad ega usutavad. Vaatame tulubaasi. 2009. aastal seda vähendati ja tänaseni ei ole omavalitsustele mitte sentigi tagasi antud. Tänaseni ei ole uute ülesannete lahendamiseks mitte sentigi juurde antud. Samal ajal on raha väärtus langenud. Ma palun aega juurde!

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisaaega.

12:01 Henn Põlluaas

Raha väärtus on langenud, ülesandeid on juurde tulnud ja kõik hinnad on tõusnud. Need on põhjused, miks mõned ülesanded on omavalitsustel täitmata jäänud või halvasti täidetud.

Lugupeetud koalitsioonierakondade liikmed, te käitute, just kui te oleksite igavesed ja just kui selle koalitsiooni võim püsiks igavesti. Täna on meie erakonna toetus suurem kui kahel koalitsioonierakonnal, Keskerakonna toetus on suurem kui kõikidel koalitsioonierakondadel, aga te kujutate ikka ette, et omavalitsuste politiseerimise ja võimuvertikaali tugevdamisega suudate te valitseda ka kohalikku elu ja selle kaudu ehk valijameeste kaudu orkestreerida ka presidendivalimisi. Aga ma ennustan, et pärast järgmisi valimisi on olukord juba teine, valitsuse moodustame meie. Kas siis on teil hea olla opositsioonis, teades, et te olete ise lõiganud ära kõik enda võimalused Eesti elus kaasa rääkida? Olge riigimehed! Tundke, et te esindate Eesti riiki ja Eesti rahvast, mitte oma parteid, mitte oma partei juhtkonda ja, andke andeks, neid poisikesi, kes teid juhivad! Ma ei oska rohkem midagi öelda, mul ei olegi rohkem midagi öelda. Näidake üks kordki, et te hoolite Eesti riigist ja Eesti rahvast, ning hääletage selle kohaselt! Ärge sellist pool... vastu võtke! Aitäh!

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kõik fraktsioonid on saanud läbirääkimistel osaleda. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt on sõna palunud riigihalduse minister Arto Aas. Kuulame ka ministri sõnavõttu enne lõpphääletust ära.

12:01 Riigihalduse minister Arto Aas

Austatud Riigikogu! Lubage ka algataja nimel mõned sõnad enne otsustavat hääletust. Me oleme jõudnud täna jälle ühe ajaloolise hetkeni. Kunagi varem ei ole taasiseseisvunud Eestis haldusreformi seaduse eelnõu Riigikogus lõpphääletusel olnud. Panen teile südamele, et haldusreform juba käib. Toonitan, et enamikus Eesti omavalitsustes ühinemisläbirääkimisi peetakse ning neid peetakse aktiivselt, konstruktiivselt ja täie tõsidusega. Nii et täna ei algata me siin haldusreformi, vaid meil on võimalus anda sellele oma heakskiit ja vajutada sellele oma lõplik pitser või tõmmata musta stsenaariumi korral sellele taas kord pidurit. Kaksikümmend aastat on kestnud tulised vaidlused, loomulikult on olnud erinevaid arusaamu ja lähenemisenurki, aga täna oleme me jõudnud teatud tasakaalupunkti, mida aktsepteerivad ka omavalitsusjuhid, muu hulgas nendes omavalitsustes, kus on võimul valimisliidud ja opositsioonilised erakonnad. Reform on tegelikult aktsepteeritud ja omaks võetud, protsess käib.

Tahan kinnitada valitsuse nimel, et me jätkame järgmiste sammudega, et omavalitsuse mudelit reformida. Meil on valmis seaduseelnõu toorikud, mis käsitlevad omavalitsuste koostööd, funktsioone ja loomulikult ka rahastamist. Siin juba öeldi, et me oleme riigi eelarvestrateegias omavalitsuste rahastamist oluliselt suurendanud. Omavalitsuste tulumaksulaekumised kasvavad praeguselt baasilt järgmise nelja aastaga 500 miljonit eurot. Kevadel riigi eelarvestrateegiat tehes tehtud valitsuse kõige viimased otsused andsid omavalitsustele järgmisel neljal aastal juurde veel 190 miljonit eurot. Aga me vaatame selle mudeli tervikuna üle. Kõik, mis puudutab omavalitsuste funktsioone, koostööd ja rahastamist, oleks aga mõttetu, kui me ei suudaks täna teha ära seda kõige keerulisemat ja kõige raskemat otsust omavalitsuste ühinemise kohta.

Lõpetuseks tahan tänada kõiki, kes on aidanud sellel reformil sündida. Ma tahan tänada kümneid ametnikke, eksperte, omavalitsusjuhte ja Riigikogu liikmeid nii opositsioonis kui ka koalitsioonis, kes on andnud oma panuse, et see eelnõu saaks tugevamaks ja meil oleks täna selle poolt hääletades süda rahulik. Aitäh teile!

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Priit Sibul, kas protseduuriline küsimus?

12:01 Priit Sibul

Aitäh! Isamaa ja Res Publica Liit on haldusreformi oodanud kümme aastat. Ma palun fraktsiooni nimel kümme minutit vaheaega, et ka teised saaksid mõelda ja eelnõu toetada!

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Selge. Vaheaeg kümme minutit.

V a h e a e g

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Head kolleegid, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni võetud kümneminutiline vaheaeg on lõppenud. Kuna eelnõu vajab seadusena vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu häälteenamust, siis teeme enne hääletust kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreeris ennast 95 Riigikogu liiget, puudub 6.

Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud haldusreformi seaduse eelnõu 200. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 56 Riigikogu liiget ja vastu 38, erapooletuks ei jäänud keegi. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Aplaus.)

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täna neljas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud erakooliseaduse, noorsootöö seaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu 142 kolmas lugemine. Avan fraktsioonide läbirääkimised. Laine Randjärv Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun! 5 + 3 minutit. Kolleegid, tähelepanu, keskendame tähelepanu kõneleajale!

12:00 Laine Randjärv

Austatud juhataja! Head kolleegid! Lubage alustuseks tänada kõiki osapooli, kes eelnõu väljatöötamisel osalesid: häid koolijuhte, lastevanemaid, õpetajaid, koolidega tegelevaid kogukondi, ajakirjanikke ja juriste, kasvatusteadlasi ja kolleege Riigikogust. Protsess oli pikk ja tuleb tunnistada, et küllaltki aeganõudev, ent usun siiski, et kõik leitud lahendused on igal juhul paremad teadmatusel ja ebamäärasusest. Muu hulgas märgin, et eelnõu lisamaterjalide abil on võimalik tutvuda läbirääkimiste ja arutelude kogu ametliku protsessiga, mis Riigikogu kultuurikomisjoni ja partnerite osavõtul algas 2015. aasta novembris.

Nagu teame, on eelnõu olulisim põhimõtteline muudatus see, et erakooliseaduse, noorsootöö seaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu 142 seadusena vastuvõtmise korral muutub erakoolide tegevuskulude ehk koolimaja ülalpidamisega seotud kulude katmine 2017. aastast kohalikule omavalitsusele vabatahtlikuks. Peale selle on kohalik omavalitsus seaduse jõustumise korral kaasatud erakoolide asutamise protsessi selle kaudu, et enne uuele erakoolile koolitusloa andmist küsitakse talt arvamust.

Teine sisuline muudatus eelmise seadusega võrreldes on asjaolu, et kehtestatakse üleminekuperiood 2017. aastast kuni 2019. aasta lõpuni. Selle aja jooksul rahastatakse erakooli riigieelarvest täiendavalt, peale pedagoogilise personali palkade maksmise toetatakse ka koolide tegevuskulude katmist. Täpseid protsente ja summasid on siit puldist juba korduvalt nimetatud, kordan üle üldised summad. Riigi tegevustoetus erakoolidele üleminekuperioodil aastani 2019 on 75% kooli asukoha keskmisest tegevustoetusest, kokku on seda suurusjärgus 15 miljonit eurot. Toetus on omavalitsustes erinev, kuid mitte suurem kui 87 eurot õpilase kohta kuus. Loodan siiralt, et omavalitsused toetavad üleminekuperioodil vabatahtlikult erakooli kas või selle ülejäänud 25%-ga, kuid pärast seda perioodi juba tegevustoetuse puhul täismahus, teadvustades erakoolide rolli ühtses koolivõrgus. Just sellest teadmisest peavad edaspidi lähtuma erakoolide asutamise ja tegutsemise tingimused. Tulevikus tuleks analüüsida ka erakoolide asutamise ja riigieelarvelise toetuse saamise tingimusi, selleks et tagada kogu riigi koolivõrgu normaalne toimimine.

Huvilised saavad faktilist lisateavet eelnõu tekstist, seepärast juhin auditooriumi tähelepanu mõnele emotsionaalsele aspektile. Erakoolidele ja ka omavalitsustele on vaja anda aega uue olukorraga kohanemiseks. Muudatused toetuste maksmisel tähendavad erakoolidele vajadust senine arengukava ümber hinnata. Tuleb teha otsuseid, et leida muid tuluallikaid, vähendada õppetingimustega seotud kulusid, tõsta õppemaksu või leida muid lahendusi, et tagada kooli jätkusuutlikkus. Omavalitsuste puhul tuleb muu hulgas arvestada lähiajal toimuvate haldusterritoriaalsete hariduskorralduslike muudatustega. Just äsja võtsime ju selle kohta seaduse vastu. Seepärast on minu meelest mõistlik kehtestada kolmeaastane üleminekuperiood, mille jooksul juba loodud erakoolid võivad oma tegevust koostöös kohaliku omavalitsusega korraldada ning saada kindlustunde, et neil on võimalik kestma jääda.

Lastevanemate ootus, et oleksid olemas väikeklassid, ning soov, et nende laste huvid ja erivajadustega koolis arvestataks, on täiesti mõistetav. Hariduslike erivajadustega lastele, silmas pidades ka kergemaid juhte, tuleb läheneda terviklikumalt, et selliste perede ainsaks valikuks ei oleks erakool. Erivajaduste teemaga tuleb tegelda komplekselt, sest siin peitub vanemate suur mure. Tuleb otsida paindlikumaid lahendusi ka munitsipaalkoolis ja lähtuda eelkõige laste vajadustest, mitte kooli omandivormist.

Väga oluline on anda peredele võimalikult arusaadavat teavet elukohajärgse kooli tegutsemispõhimõtete ning vanemate võimaluse kohta rääkida kaasa kooli arengut käsitlevates ja muudes küsimustes. Munitsipaalkoolide õppe- ja kasvatustegevuse sisulised erinevused erakoolide õppekavalistest erisustest ei ole nii suured, nagu vanematele on mulje jäänud. Munitsipaalkoolid pakuvad sageli samu meetodeid ja lähenemisi, mida erakoolidki. Meil on arvukalt väga häid munitsipaalkooli. Neis töötavad oma ala asjatundjad, kogemustega pedagoogid. Isiklikult arvan, et kurta alailma selle üle, et õpetajate keskmine vanus on 47 aastat ja üle selle, st liiga kõrge, pole õige. Selles vanuses inimesed on elukogenud, töökogemustega, kannatlikumad ja kindlasti mitte vanad.

Seega tuleks pigem panustada kogemuste rakendamisse parimal moel, võib-olla võiks ka pensioneerinud pedagooge abiõpetajatena rakendada.

Lõpetuseks tahan öelda, et vastandamise ja usaldamatuse asemel tuleb teha rohkem koostööd eri omandivormiga koolide vahel, vertikaaltasandil. Samuti peaks olema parem lõimumine horisontaaltasandil, alusharidusest kuni kutse- ja kõrghariduseni välja. Häid kogemusi iga lapse, iga õpilase võimete parimaks väljatoomiseks on jagada ja üle võtta nii erakoolidel kui ka munitsipaalkoolidel.

Ma tänan väga kõiki kolleege kultuurikomisjonist, nii ametnikke kui ka poliitikuid! Meil ei olnud komisjonis teravat piiri ega lõhet opositsiooni ja koalitsiooni vahel. Me kasutasime ära kõigi komisjoniliikmete inimlikke ja professionaalseid kogemusi, et leida keerulist teemat käsitledes parim lahendus. Reformierakonna fraktsioon toetab eelnõu ja kutsub kõiki üles selle poolt hääletama. Tänan tähelepanu eest!

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Mailis Reps Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun! 5 + 3 minutit.

12:01 Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid, Riigikogu liikmed! Erakooliseaduse muudatuste eesmärk oli vaid mõni aasta tagasi ju õiglaselt seatud, vähemalt nii siit puldist kõneldi. See eesmärk oli kõiki lapsi võrdselt kohelda. Kogu diskussioon algas peale arutelust kohalike omavalitsuste omavahelise arveldamise ümber. Leiti, et kui laps läheb teise kohaliku omavalitsuse põhikooli, siis arveldamist sellisel kujul ei peaks toimuma, kuna tal on ju oma kool olemas. Kultuurikomisjoni pika arutelu tulemusena – küll mitte selles, vaid eelmises ja juba ka üle-eelmises Riigikogu koosseisus – jõuti siiski endiselt otsusele, et arveldamine sellisel kujul jääb kehtima. Veelgi enam, leiti, et kui laps läheb erakooli ja arveldamist ei toimu, ei ole see õigustatud. Sealt tulenesid ka muudatusettepanekud, mida toetas nii tolle hetke koalitsiooni kui ka Vabariigi Valitsuse esindajana haridusminister.

Vaidlus käis seega kohalike omavalitsuste ja erakoolide suhete üle. Vaidlus jõudis Riigikogust Riigikohtusse, kus leiti, et riik ei saa panna kohalikele omavalitsustele kohustust kohelda lapsi nii erakoolis kui ka munitsipaalkoolis täpselt samadel alustel, andes kaasa selle nn arveldamise osa või koolimaja ülalpidamise kohustuse osa. Veelgi enam, leiti, et sellisel kujul ei saa eraharidust üleüldse kohaliku omavalitsusega niivõrd siduda, kui seda tehakse ülejäänud hariduse, munitsipaalkoolide puhul. Siin on palju küsimusi, mida saab lahendada ainult riik.

Me jõudsime seega täna arutatava eelnõu juurde, kus oli vaja täpsustada kohalike omavalitsuste, munitsipaalhariduse, erahariduse ja riigi suhteid. Täiesti ootamatult meile kõigile ei järgnenud aga mitte arutelu, kuidas eraharidust teha ülejäänud haridusega sarnasemaks, kättesaadavamaks, ligipääsetavamaks, vaid hakati rääkima, et erakoolid, kogukonnakoolid, lastevanemate initsiatiivil sündinud koolid ja munitsipaalkoolid justkui vastanduksid. Veelgi enam, vaidluses toodi välja, et kui erakoole ei oleks, siis oleks õpetajate palk oluliselt suurem. See tuleb meelde vaid mõne aasta eest esitatud umbes samasugust valet, et kui logopeede koolis ei oleks, siis oleks õpetajate palk ikka palju suurem. Vabandage, aga need mõlemad väited on osutunud valeks. Erakoolid ei ole põhjus, miks õpetajate palk on väike, erakoolid on olnud tänaseks peaaegu 30 aastat Eesti hariduse lahutamatu osa. Peaaegu 30 aastat oleme mõistnud, et erakoolid on pakkunud midagi, mida me traditsioonilistes koolides kohati pakkuda ei ole saanud. Vaid mõne aasta eest käis ühiskonnas väga suur vaidlus, mida teha kristliku õpetuse ja religiooniõpetusega koolides. Siseministeeriumis töötati välja õppekavad, millel oli lai toetus. Paljud koolid alustasidki laiapõhjalist religiooniõpetust. Siis aga tuli teine laine, öeldi, et oleks asjalikum, kui kristlikud koolid töötaksid erakoolide nime all. Miks mitte? Selliseid koole tänaseks ka on.

Mis on selle vaidluse põhjal tänaseks eelnõust saanud? Me oleme ühel nõul, et eraharidus on koolivõrgu osa. Me oleme ühel nõul, et erahariduse ümber on küsimusi. Kuidas saaks parema ligipääsu eraharidusele? Kui riik rahastab erakoole, st maksumaksja rahastab neid omavalitsuse kaudu või teeb seda otse riik, kuidas võiks see toimuda võrdsematel alustel? Kas need koolid võiksid olla üldse õppemaksuta või võiks õppemaksul olla seal lagi? Kuidas saaks see kool olla selliselt koolivõrgu osa, et kohalikus omavalitsuses elavad lastevanemad, kelle lapsed seal koolis ei käi, tunneksid, et neilt ei võeta midagi ära? Aga need küsimused ei saa selles eelnõus lahendust. See annabki põhjuse meile kõigile, kes me siin puldis esineme, kokku leppida, et me ei lõpeta praegu seda peatükki, vaid me läheme lihtsalt

selle peatükiga kultuurikomisjonis edasi.

Teine asi, mis on selle eelnõu puhul võib-olla kõige valusam, seondub sõnaga "kompromiss". Siin on kaks väga olulist märkust, mida ma opositsiooni esindajana olen kohustatud välja ütlema.

Esiteks see, et meie, poliitikud, unustame pidevalt ära, et kooliaasta ei alga 1. jaanuaril. See ei ole esimene eelnõu, millega me teeme suuri muudatusi keset kooliaastat. Kooliaasta algab 1. septembrist. Oleks parem, kui muudatused jõustuksid 1. augustist, ja veel parem, kui need jõustuksid 1. juunist, sest kõik, kes on kooliga seotud, teavad, et sellest hetkest sõlmitakse õpetajatega järgmiseks aastaks töölepingud. Nii et muudatused võivad küll sündida 1. jaanuaril, kui neid hakatakse rakendama järgmise aasta septembrist.

Teine ja võib-olla veel olulisem küsimus on see, et me toome sisse uusi mõisteid, nagu seekord on EHIS-e andmestik. Aga tegelikult kõik me siin saalis teame, et need andmed ei ole veel täpsed. Me võiksime ju kõik koos tunnistada, et kompromiss sündis, aga kuidas see seadus tegelikult rakendub, seda me keegi veel ei tea. See on ka põhjus, miks ma julgen öelda, et meil oli konsensus, et erahariduse ümber on palju küsimusi, mida me peame üheskoos edasi lahendama, meil oli konsensus, et see haridus on koolivõrgu lahutamatu osa, aga kuidas edasi minna ja leida konstruktiivseid lahendusi, siin on meil otsinguid veel üsna palju ees.

Lõpetuseks võin öelda, nagu ma ütlesin ka teisel lugemisel, et Keskerakonna fraktsioon on küll sellisel kujul esitatud eelnõu vastu, aga me oleme rõõmsad selle üle, et üle tüki aja näeme me hariduses selgelt lastevanemate initsiatiivi. Nad soovivad kõige parema tahtmisega oma laste hariduses kaasa rääkida ja tegelikult on nemad ainsad, kes seekord võitsid. Aitäh!

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Priit Sibul Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel, palun!

12:01 Priit Sibul

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon toetab erakooliseaduse muutmist. Aga me ei tee seda mitte väga kerge südamega. Seda põhjusel, et pool aastat arutatud kompromiss, mille üle on kirklikult vaieldud, ei paku pikaajalist ja lõplikku lahendust erakoolide finantseerimisele. Aga on oluline, et see kompromiss annab vähemalt järgmiseks kolmeks aastaks erakoolidele võimaluse millegagi arvestada.

Selle eelnõu ümber toimunud diskussioon oli üks palju suuremasse maailma, kui keegi oskas aimata. Erakooli nime kandnud üks avas meile laiema pildi nii hariduse sisust kui ka haridusvõrgust. Selle diskussiooni käigus sai selgemaks, et on erinevad haridusmetoodikad ja väärtussüsteemid, mille raames inimene võib harituks kujuneda. Igaühel neist koos oma eripäraga on oma koht. Nüüd on jäänud veel küsimus, kui paljuks me oleme suutelised, mida saab kinni maksta maksumaksja vahenditest ja mida tuleb inimesel endal juurde maksta.

Kõige olulisem on minu arvates see, et IRL seisab mitmekesisuse eest, alternatiivide eest ja võimaluse eest haridusvaldkonnas valida. See, et üleüldse on olemas valikud, muudab võimalikuks neid valikuid ka langetada. Ainuüksi juba see vabadus on väärtus, mille eest on oluline seista.

Meie eesmärk oli see, et lapsed oleksid maksumaksja seisukohalt ühe pulga peal, sõltumata sellest, kes on kooliomanik. Sõltumata sellest, millist teed pidi maksuraha kooli jõuab, peab see olema ühesugune, tegemata vahet lapsel või kooliomanikul. Erahariduse üle tekkinud diskussioon peaks igaüht meist panema küsima, miks seda tehakse, milliseid probleeme süsteemis nähakse ning kuidas me suudaksime neid üheskoos lahendada. Ei saa ju olla võimalik, et kildkond vanemaid seisab vaid selle eest, et neil oleks õigus erahariduse eest täiendavalt juurde maksta. Kui veidi seda nn hariduse ust paotada, siis märkame õige kiiresti, et erinevale väärtusruumile ja erinevale metoodikale jagub ruumi peamiselt just erakoolides. Kuid mitte ainult, ka paljud munitsipaal-koolid on omanäolised. Mida aeg edasi, seda rohkem need erisused välja joonistuvad.

Nagu teame, õppida on võimalik kõigil, kes õppida tahavad, nii ka erinevatel haridussüsteemidel, koolidel ning kogukondadel. Täna vormistame me kolmeks aastaks kompromissi, mis saavutati poliitilise kokkuleppe tulemusel. Järgmised kolm aastat, nagu öeldud, saavad erakoolid 75% kohaliku omavalitsuse koolide keskmisest tegevustoetusest, kuid mitte rohkem kui 87 eurot kuus õpilase kohta. Kas me oleme sellega rahul? Kompromiss on lahendus, mis ei rahulda kunagi kumbagi osapoolt. Mis minu meelest halvasti läks, on see, et ministeeriumirahvas ja minister ei ole suutnud senini mõtestada erakoolide ja erahariduse rolli haridusmaastikul. Haridusraha ei ole ikka veel seotud lapsega.

See ei saa nii jääda. Me peame pausi võtmata edasi töötama, nii nagu siin juba enne mind öeldi. Praegune vaheerahu saab otsa väga kiiresti.

Lõpuks tahan tänada aktiivseid lastevanemaid, kultuuriinimesi ja kogukondi, kes mitte ainult ei seisnud oma huvide eest, vaid aitasid tekkinud debatis mõtestada Eesti haridusmaastikul toimuvat. Ma olen veendunud, et siit saab alguse oluline muutuste jada ja seda mitte vaid erakoolides. Kogu haridussüsteem muutub sisult mitmekesisemaks ning haridusvõrk jõukohasemaks. Me saame õiged andmed EHIS-esse, saame selguse koos Praxise ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga, milline on tegelik kulu õpilase kohta, sh tegelikud investeeringud. Nii saame kujundada mitmekesise haridussüsteemi, mida suudame ka ülal pidada. Loodan, et samavõrd sisuline ja kirglik arutelu on meil ka järgmistel haridusaruteludel. Aitäh!

13:01 Esimees Eiki Nestor

Martin Helme Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun! Kolm minutit lisaaega.

13:01 Martin Helme

Härri spiiker! Head kolleegid! Peamise kriitika selle eelnõu kohta oleme juba esimese ja teise lugemise ajal siitsamast puldist välja öelnud. Aga mõnda asja tahaks üle korrata ja täpsustada.

Esiteks, meid väga riivab see, et tegelikult koheldakse Eesti lapsi ebavõrdselt. Kõik need täiesti küüniliselt avalikkuse ette paisatud valed selle kohta, kuidas erakoolidele makstakse peale või neid makstakse üle, on põhjustanud olukorra, kus needsamad erakoolis käivad lapsed või õigemini nende vanemad maksavad topelt. See on väga halb poliitika. Me teame, miks sellist poliitikat aetakse. Seda tehakse selleks, et pigistada teatud inimestelt raha välja ja veeretada riigi ülesanded inimeste kaela. Teine väga oluline asi, mida tuleb öelda ja millest on ka eelkõnelejad rääkinud, on see, et võitlus ei käi ainult raha pärast, vaid võitlus on selgelt ideoloogiline. Me saame aru, et statistid ja kultuurimarksistid, kes sooviksid haridusasutustest teha ajuloputusasutusi, soovivad haridussüsteemi ühetaoliseks muuta ja ideoloogilise kontrolli alla võtta. Selleks sobib võimalikult tugev riiklik kontroll, muu hulgas rahahoobade kaudu. Kõik see on arusaadav sotside puhul. Miks sedasama poliitikat ajab ennast liberaalseks pidav Reformierakond, on pisut arusaamatu. See on arusaadav alles siis, kui me saame aru, et Reformierakond ei ole liberaalne erakond, vaid on samamoodi statistide- või riigikeskne ja tsentraliseeriv erakond.

See seadusmuudatus, mille me hääletusele paneme, on esiteks halb kompromiss, sest see viib ellu selle muudatuse, et osa lastevanemaid peab oma laste hariduse eest hakkama maksma nii maksude kaudu kui ka otse. Teiseks tähendab see probleemi lükkamist tulevikku ehk see lahendab probleemi ära ainult järgmiseks kolmeks aastaks. Juhin tähelepanu sellele, millele me ka eelmise eelnõu arutelul tähelepanu juhtisime. Meie fraktsiooni esindaja ütles, et järgmiste valimiste ajal võib olukord olla hoopis teine. Ei ole üldse halb, kui 2019. aasta Riigikogu valimiste üheks keskseks teemaks kujuneb hariduse mitmekesisuse eest seismine. Nendes küsimustes on erakonnad väga selgelt poole valinud. Me oleme täiesti kindlad, et praegune valitsusk koalitsioon on valinud vale poole ja valijad karistavad teda selle eest. Meie ei saa selle seaduseelnõu poolt hääletada, sest seda juhib vale ideoloogia, see rakendab vale praktikat ja see on lastevanemate õigusi piirav selles mõttes, et lastevanemate võimalus oma laste haridusteed ja haridusviisi valida saab kannatada. See eelnõu annab liiga palju võimu keskvõimule ning muudab koolid ja koolipidamise n-ö raha eest sitsimise kaudu kontrollitavaks, muu hulgas ideoloogiliselt. Sellele tuleb vastu olla. Aitäh!

13:01 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:01 Krista Aru

Austatud Riigikogu esimees! Head rahvaesindajad! Ma arvan, et kool ja haridus on selline valdkond, kuhu me ei tohiks poliitikat sisse tuua. Me peaksime hariduse kui meie riigi elu ja üldse Eesti rahva elu ühe aluse üle rääkima ilma sildistamata. Eesti Vabaerakond toetab ja tunnustab eraalgatuses sündinud koole kõikide nende ettevõtmiste eest, mida nad on teinud, sest eraalgatus annab igale lapsele võimaluse saada just selline haridus, mis talle sobib. See on kõige olulisem. Teiseks annab eraalgatusest sündinud kool veidi teistsuguse võimaluse ka õpetajale, võib-olla võimaluse vaadata kogu senist õpetamissüsteemi ja koolitundi natuke teise nurga alt. Eraalgatusest sündinud kool tähendab ka

kodanikuühiskonna tugevdamist. See on lastevanemate võimalus ühiskonnaelus osaleda ja panustada sinna oma tööd, raha ja ka aega.

Meil on väga kahju, et vahepealse arutelu ja diskussiooni ajal, mis kestis tõesti pool aastat, esitati avalikkusele hulk valesid, legende ja müüte. Püüti eksitada ka arvudega. Pihta said nii lapsed kui ka just nimelt need eraalgatuslikud koolid ja sealsed õpetajad. Sellest on siiralt kahju. Seda ei oleks me tohtinud lubada. See juhtus kindlasti ka selle tagajärjel, et kogu selles haridusdispuudis ei suudetud poliitikat täiesti vältida.

Kui Vabaerakonna fraktsioon täna ütleb, et hääletamine on meil vaba, me ei hääleta selle eelnõu vastu, siis ei tähenda see sugugi mitte seda, et me kiidame heaks selle seaduseelnõu kui ainuvõimaliku lahenduse. See seaduseelnõu on poolik, see pakub poolikuid lahendusi, kuid sellel on ka omad väga tugevad küljed. Esimest korda arvatakse erakoolid tõesti koolivõrgu osaks. Omavalitsuste tarkus ning riigi vajadus mõtestada haridust kui ühte tervikut tagab selle, et meil oleks tõesti ühelt poolt ühtsuskooliharidus ja teiselt poolt kaasav haridus. Teiseks, erivajadustega lapsed. Nende võimalus saada tuge, õppides erakoolis, pikeneb kuni aastani 2023. Siin tuleb kindlustunnet juurde. Kolmandaks, tegevustoetus. Tõsi, see on 75% kohaliku omavalitsuse keskmisest koolikoha maksumusest, kuid see annab võimaluse minna diskussiooniga kogu hariduse finantseerimise süsteemi juurde. Me ei saa ju lubada ka seda, et korrastades ühte väikest osa haridussüsteemist, jätame vaatamata tervikpildi. Iga laps on väärt seda, et maksumaksja rahast rahastataks tema haridusteed võrdselt teistega. Selle suure eesmärgi nimel oleme valmis ja nõus koos edasi liikuma, sest teist teed ei ole. Õige demokraatia – vihjan siin ka Mark Soosaarele – on alati valmis koostööks sellel hetkel, kui koostöö annab rohkem kasu ja tulu kui isegi väga siiras vastuvõitlus.

Head kolleegid! See seaduseelnõu ei ole täiuslik, kuid see seaduseelnõu annab meile võimaluse kogu selle suure teemaga edasi liikuda. Aitäh!

13:01 Esimees Eiki Nestor

Rohkem läbirääkimissoove ei ole. Järgneb lõpphääletus.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud erakooliseaduse, noorsootöö seaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu 142. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt hääletas 61 ja vastu 27 Riigikogu liiget, erapooletuks jäi 1. Erakooliseaduse, noorsootöö seaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seadus on vastu võetud.

5. 12:13 Riigivaraseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (171 SE) kolmas lugemine

13:01 Esimees Eiki Nestor

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud riigivaraseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 171 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud riigivaraseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 171. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt 84 Riigikogu liiget, vastu ei ole keegi ja ka erapooletuks ei jäänud keegi. Riigivaraseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus on vastu võetud. Head päeva jätku! Kohtume homme!

Istungi lõpp kell 12.14.